

ULUSLARARASI BEŞERİ VE SOSYAL BİLİMLER İNCELEME DERGİSİ (UBSBİD)

INTERNATIONAL HUMANITES AND SOCIAL SCIENCE REVIEW (IHSSR)

Volume: 2 Issue: 1 Year: 2018

Mehmet KILIÇ*

Mustafa Gök*

Ghulam Farooq Keskin*

KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE IRAK'IN Şİİ MİLİS GÜCÜ HAŞDİ ŞABI

MAKALE BİLGİSİ

ÖZ

Makale Tarihiçesi:

Başvuru

17.04.2018

Revizyon

17.04.2018

Kabul

28.04.2018

Orcid Numarası:

000-0001-6849-3997

0000-0002-4047-5241

0000-0001-6834-0333

Anahtar Kelimeler:

Haşdi Şabi, Şii Milisler,

İran, Irak

Tarih boyunca büyük çekişmelerin yaşandığı Irak günümüzde de bu konuyla gündemde kalmaya devam etmektedir. Yeraltı kaynaklarından dolayı dış güçler tarafından hep müdahalelere maruz kalan Irak günümüzde yaşadığı iç çekişme ve çatışmalarla gündeme gelmektedir. Saddam'ın devrilmesi ile İran'ın etki alanı altına girmiş, birçok milis gücün oluştuğu bir ülke konumuna gelmiştir. İran'ın ülke siyasetini doğrudan etkisi altına alması ile birlikte, Irak İran için bir rekabet ve nüfuz alanı olmaya başlamıştır. Daha çok İran'ın etkisinde bulunan ve Irak ve Şam İslam Devleti'ne (İŞİD) karşı kurulmuş olan Haşdi Şabi ülke içinde daha derin sorunlara neden olmaktadır. Birçok örgütü bünyesinde barındıran Haşdi Şabi oluşumu Irak Federal Ordusu'ndan daha güçlü bir konuma geldi. Bu güç dengesindeki değişim bölgede Irak'a rakip ülkeleri tedirgin etmekte ve bu oluşuma karşı bir takım önlemler almaya yönlendirmektedir.

FROM FORMATION TO TODAY SHIITE MILITIA FORCE OF IRAQ HASHD al-SHAABI

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article History:

Received

17.04.2018

Revised

17.04.2018

Accepted

28.04.2018

Orcid Number:

000-0001-6849-3997

0000-0002-4047-5241

0000-0001-6834-0333

Keywords: Hashd al-Shaabi,

Shiite militias, Iran, Iraq

Iraq, which has experienced great conflicts throughout history, continues to be on the agenda today. Iraq, which has always been exposed to interventions by foreign powers due to its underground resources, comes on the agenda with its internal disputes and conflicts. Iraq has been affected by Iran after Saddam's overthrow, has become a country with many militias. Along with Iran's direct influence on the country's politics, Iraq has become a place of competition and influence for Iran. Hashd al-Shaabi, mostly under influences of Iran and established against the Islamic State of Iraq and Levant (ISIL) leads to further deeper problems in the country. Hashd al-Shaabi organization, which has many groups within, has become stronger than the Iraqi Army. In the changing of this balance of power disturbs countries rivaling Iraq in the region and causes them to take some measures against this entity.

* Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü, Ortadoğu Çalışmaları, Doktora Öğrencisi, e-mail: memet.kilic63@gmail.com

* Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü, Ortadoğu Çalışmaları, Yüksek Lisans Öğrencisi, e-mail: gokmustafa36@gmail.com

* Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler, Doktora Öğrencisi, e-mail: faryabzamen@gmail.com

GİRİŞ

Amerika'nın 2003 müdahalesi ile birlikte Irak'ta tüm iç ve dış dengeler değişmiş ve iç siyaset dengesinde Şiiilerin giderek güçlendiği bir süreci başlatmıştır. 2003'ten 2011'e kadar ülkede Amerikan askerleri bulunmasına rağmen iç istikrar bir türlü sağlanamamıştır. 2011'de Amerika'nın son askerlerini de ülkeden çekmesi ile birlikte Irak bölge ülkelerinin nüfuz alanına açık hale gelmiş ve bölge ülkelerinin güç mücadelesi verdiği bir alana dönüşmüştür. İran ülkedeki Şiiileri desteklerken, Suudi Arabistan ve Türkiye gibi diğer bölge devletlerinin ise Sünni kesimin yanında yer aldığı görülmektedir. Maliki döneminde İran'ın giderek artan etkisi ve Maliki'nin ayrıştırıcı ve mezhepsel politikaları IŞİD gibi terör örgütlerinin güçlenmesine yol açmış ve bu da kozmopolit bir yapıya sahip olan Irak'ın bu örgütler karşısında güçsüz kalmasına neden olmuştur. Özellikle, 2014'te Musul'un IŞİD tarafından ele geçirilmesi bu örgüte karşı yeni güçlerin doğmasına da yol açmıştır. IŞİD'e karşı oluşan söz konusu güçlerin en büyüğü ve en etkili olanların başında Haşdi Şabi birlikleri gelmektedir. Bu örgüt, oluşumundan sonra Irak'ta IŞİD'e karşı üstünlük sağlamış ve giderek ülkenin temel aktörlerinden biri haline gelmeye başlamıştır.

Haşdi Şabi'nin kurulması ile birlikte hâlihazırda Irak üzerinde bir etkiye sahip olan İran'ın örgüt üzerinden etkisinin giderek artmaya başladığı görülmektedir. İran'ın örgüt üzerindeki doğrudan etkisi çeşitli çevrelerce tartışılmaya ve eleştirilmeye başlandığı bir dönemi beraberinde getirmiştir. Bu eleştirilerle birlikte Haşdi Şabi'nin misyonu ve meşruiyeti de tartışılmaya başlanmıştır. Meşruiyet tartışmalarının özellikle İran'ın önderliği ve girişimleriyle giderilmeye çalışıldığı görülmektedir. Örgüt bünyesine Sünni Arap aşiretler, Yezidiler ve Hristiyanlar gibi farklı etnik ve dini unsurların alınması ile eleştirileri boşa çıkarma girişimlerine başlanmıştır.

Haşdi Şabi milislerinin yaptığı bir takım eylemler de örgütün meşruluğunu sorgulanır duruma gelmesini beraberinde getirmiştir. Hem İran'ın örgüt üzerindeki etkisi hem de örgütün Irak içinde giriştiği bir takım eylemler sonucunda Haşdi Şabi'yi hem ülkede hem de bölgede en çok konuşulan aktör haline getirmiştir. Haşdi Şabi'nin Irak'ın geleceğinde nasıl bir konumda olacağı da tartışılan konular arasındadır. Gelecekte nasıl bir konumda olacağı ile ilgili tartışmalar Irak Temsilciler Meclisi'nin 26 Kasım 2016 tarihinde aldığı bir kararla Haşdi Şabi'ye yasal yetkiler veren yasayı kabul etmesi ile son bulmuştur.¹ Bu yasa ile birlikte Irak ordusunun yetkileriyle donatılan Haşdi Şabi, Irak Başbakanı Haydar El-Abadi'ye bağlanmış ve bu şekilde kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

ABD'nin İşgali Sürecinde Irak'ın Genel Durumu

Haşdi Şabi'nin nasıl oluştuğunun anlaşılabilmesi için ilk önce Irak'ın yakın geçmişine göz atılması gerekmektedir. Zira Haşdi Şabi'nin bu denli hızlı ortaya çıkışını ve hemen organize olmasını başka türlü açıklamak biraz zor olabilir. Aslında Irak'taki mevcut durumun oluşması bir nevi Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) 2003 müdahalesiyle başladı. 2003'teki bu müdahale ile Irak istikrarsız bir sürece girmiş² ve bu dönemden sonra ülkede Saddam Hüseyin tarafından sindirilmiş ve sistem dışına itilmiş Şiiilerin artan etkisi, dolayısıyla İran'ın da yükselen etkinliğinin görülmeye başlandığı bir dönem başlamıştır.

Şiiilerin ülke siyasetinde hızlı bir şekilde yükselişi beraberinde Sünnilerin siyasi ve toplumsal alandaki etkinliğinin azaldığı bir dönemi beraberinde getirmiştir. Irak'ın işgali karşısında birçok Sünni Arap ABD'ye karşı milis güçlere katılıp savaşırken yeni milis güçlerde ortaya çıkmıştır. Bu örgütlerin günümüzde en bilineni, Ebu Musab el-Zerkavi'nin 2000 yılında Afganistan'da kurduğu Tevhid ve Cihad Örgütü'dür. Örgüt ABD'nin Irak'ı işgal etmesi ile birlikte, Irak'a geçmiş ve Koalisyon güçlerine karşı savaşmaya başlayarak, etkinlik kazanmış, bu etkinlik ile giderek büyüyerek 2004'de "Irak el-Kaidesi" adını, daha sonra da Irak Şam İslam Devleti adını almıştır.³ Özellikle Irak'ın içinde bulunduğu durumdan faydalanan bu örgüt giderek güçlenmeye başlamıştır. Irak'taki hükümetlerin oluşturduğu güç boşluğu ve uyguladığı ayrıştırıcı politikalar da örgütün gelişmesinde etkili olmuştur. 2011'de ABD'nin Irak'tan son askerlerini çekmesinden sonra Irak askerlerinin yetersiz kalması sonucu daha da güçlenmeye başlamıştır. Örgütün bu denli güçlenmesinde Irak Başbakanı Nuri El-Maliki'nin mezhepsel politikaları ve 2012 tarihinden beri iki önemli bakanlık olan İçişleri ve Milli Savunma

¹ "Irak'ta Haşdi Şabi yasasıyla milislere askeri yetkiler tanındı", **Star** <http://www.star.com.tr/guncel/katliamci-sii-hasdi-sabiye-yasal-kilif-irak-meclisi-atesle-oynuyor-haber-1162104/> (27 Kasım 2016)

² Kemal İnat, "Irak: ABD ve Saddam Hüseyin 'İşbirliği' ile Gelen Yıkım", Kemal İnat, Burhanettin Duran ve Muhittin Ataman (Edt.), **Dünya Çatışmaları: Çatışma Bölgeleri ve Konuları**, Cilt: 1, Ankara, Nobel Yayınevi, 2010 s. 36

³ Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği, **BİLGESAM Raporu**, Rapor No: 67, Haziran 2015, İstanbul, s. 16

bakanlıklarına atama yapmaması sonucu bir güç boşluğunun oluşmuş, IŞİD ve benzeri grupların bu güç boşluğundan yararlanıp güçlenmesine neden olmuştur.⁴Maliki'nin bu iki bakanlığa atama yapmaması ve söz konusu bakanlıkları vekâletten kendisinin yönetmesi ülkede muazzam bir güç boşluğu oluşturmuş ve bununla birlikte tekeli bir yönetim getirmiştir.⁵Maliki özellikle 2011'de ABD askerlerinin Irak'tan çekilmesinden sonra bölgede Şii politikalar izlemiş ve zaten var olan kutuplaşmayı daha da derinleştirmeye başlamıştır. Maliki yönetimi Şii politikalar takip ederek Sünni politikacıları siyasi olarak izole etme çabasına girişmiştir. Birçok Sünni politikacı etkisizleştirilmeye çalışılmış, bir kısmı da tutuklanmaya başlamıştır. Özellikle cumhurbaşkanı yardımcısı Tarık El-Haşimi hakkında tutuklama kararı verilmesi ve sonrasında idam kararının verilmesi birçok Sünni Arap tarafından tepkiyle karşılanmıştır.⁶ Bu olaydan sonra, 28 Aralık 2013 tarihinde terörizmi desteklediği suçlamasıyla El-İrakiye Bloğu'ndan Sünni milletvekili Ahmed Alvani'ye yönelik bir operasyon gerçekleştirilmiştir. Bu operasyon esnasında milletvekilinin kardeşiyle birlikte korumaları, Nuri El- Maliki'ye bağlı özel timler tarafından öldürülmüş ve Alvani de tutuklanmıştır. Bu olay karşısında Sünnilerin çoğunlukta yaşadığı Ramadi ve Anbar gibi şehirlerde büyük çaplı protestoların başlamasına neden olmuştur.⁷ Hatta bu şehirlerde protestolarda birçok Sünni, IŞİD'le birlikte hareket etmiş ve Irak ordusuyla çatışmıştır.⁸

Tüm bu sorunlar yaşanırken 30 Nisan 2014 tarihinde Irak'ta genel seçimler yapılmış ve Nuri El-Maliki'nin lideri olduğu Kanun Devleti açık ara seçimi kazanmıştır. Seçimlerde Kanun Devleti Koalisyonu 325 sandalyeli Irak Parlamentosunda 93 vekil çıkarmış ve kendisine en yakın liste olan Muttahidun listesinden 60 vekil daha fazla çıkarmayı başarmıştır.⁹ Maliki seçim zaferinden sonra üçüncü kez başbakanlık koltuğuna oturmak için uğraş verse de daha önceki dönemlerdeki baskıcı ve tek kişi yönetiminden dolayı Şiilerinde tepkisini çekmiş ve başbakanlık koltuğuna oturmaması için yoğun çaba harcanmıştır. 8 Eylül 2014'e kadar Irak'ta hükümet kurulamamış ve bu kargaşada terör örgütleri konumlarını güçlendirmiştir. En nihayetinde 6 Haziran 2014'te IŞİD, bir grup milis kuvvetle Irak'ın ikinci büyük kenti olan Musul'a sızmış ve 9 Haziran'da ise Irak Ordusunun cephanelerini de bırakarak kaçması sonrasında şehrin IŞİD'in eline geçmesi ile sonuçlanmıştır.¹⁰ Irak'ta yaşanan iktidar mücadelesinin sonucunda ülkenin ikinci büyük kentinin düşmesi ile sonuçlanmasından sonra Şii gruplar bir araya gelerek Irak Ulusal İttifakı'nı oluşturmuş ve Haydar El-Abadi'ye hükümet kurma yetkisi vermiştir. Abadi bir aylık çalışmadan sonra 8 Eylül 2014'te Irak Parlamentosuna hükümet programını sunmuş ve güvenoyu alarak başbakanlığa gelmiştir.¹¹ Ancak Abadi'de Maliki gibi ülkenin güvenliği için hayati olan İçişleri ve Milli Savunma Bakanlıklarına atama yapmamış ve bu atamaları sonraki döneme bırakmıştır. Durum böyle olunca IŞİD ve benzeri örgütler kısmen hareket alanlarını genişletmiş ve Irak'ın farklı bölgelerine de yönelmeye başlamıştır. IŞİD, Musul'u aldıktan sonra kendisine hedef olarak Şii bölgeleri seçmiş ve bu bölgelere yönelmeye başlamıştır. Irak Ordusunun etkisizliği bu tehdit karşısında yeni çıkış yollarının aranmasına neden olmuş ve IŞİD'e karşı milis güçlerin etkinlik kazandığı bir dönemi başlatmıştır.

Haşdi Şabi'nin Ortaya Çıkışı

Özellikle 9 Haziran'da ülkenin ikinci büyük kenti Musul Irak ordusunun herhangi bir direniş göstermeden şehirden kaçması üzerine IŞİD militanları tarafından ele geçirilmesi ülkede bir kargaşa ortamı oluşturmuş ve Irak ordusunun ne denli yetersiz olduğu gün yüzüne çıkmıştır. Musul'un bu kadar basit bir şekilde düşmesinin birçok nedeni bulunmaktadır. Bunların başında, Maliki'nin izlediği mezhepçi politikalar ve bunun sonucunda Sünni kesimin kısmen IŞİD'e destek vermesi gelmektedir. İkincisi, ülkede 30 Nisan 2014 tarihinde seçim yapılmasına rağmen Maliki'nin anayasayı ihlal ederek

⁴ Can Acun, Neo El-Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (IŞİD), SETA Perspektif, Sayı: 53, Haziran 2014, s. 5

⁵Bilgay Duman, IŞİD Sonrası Tartışmalı Yeni Aktör: Haşdi Şaabi (Halk/Millet Yığınları), Orsam Rapor, No: 198, Mayıs 2015, s. 7

⁶ "پرونده طارق هاشمی از فرار تا صدور حکم اعدام"، خبرگزاری صدا و سیما، (تاریخ دسترسی 12 مهر 1396)

"Kaçıştan İdama Tarık Haşimi Dosyası", IRIB NEWS
<http://news.irib.ir/commentaries/item/18213-%D9%BE> (4 Ekim 2016)

⁷ Firuze Yağmur Gökler, Irak ve Suudi Arabistan Arasındaki Anbar Gerginliği, ORSAM, 29 Mart 2014
<http://orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/4092?s=orsam%7Cturkish> (12 Kasım 2016)

⁸ "Ramadi'de IŞİD ile milisler çatışıyor", Aljazeera Türk
<http://www.aljazeera.com.tr/haber/ramadide-isis-ile-milisler-catisiyor> (13 Kasım 2016)

⁹ "Irak'ta resmi seçim sonuçları açıklandı", Anadolu Ajansı
<http://aa.com.tr/tr/dunya/irak-ta-resmi-secim-sonuclari-aciklandi/158389> (13 Kasım 2016)

¹⁰ "Irak'ta 2014 Seçimleri, IŞİD Operasyonları ve Irak'ın Geleceği", ORSAM Raporu, No: 190, Haziran 2014, s. 19

¹¹ Ali Semir, Irak'ta Abadi Hükümetinin İç ve Dış Siyasetinin Geleceği, BİLGESAM Analiz, Ortadoğu Dergisi, No: 1166, 20 Kasım 2014, ss. 1-2

üçüncü kez başbakanlık için ısrar etmesi ve bunun sonucunda uzun bir süre boyunca hükümetin kurulamamasıdır. Bunlar dışında, yeni bir hükümet kurulana kadar başbakanlık koltuğunda oturan Maliki'nin içişleri ve milli savunma bakanlıklarına bakan atamaması ve söz konusu bakanlıkları tekeline alması da ayrı bir sorunu teşkil etmektedir. Maliki'nin politikalarına bağlı olarak Irak ordu ve polis gücünün Musul şehrini bırakıp kaçması da bu nedenlere eklenebilir. Tüm bu sebeplerden dolayı herhangi bir direniş gösterilmeden Musul IŞİD'e bırakılmış ve IŞİD bu tarihten sonra hâkimiyet alanını giderek genişletmiştir.

IŞİD, Musul'u aldıktan sonra kendisine Şiiilerin yaşadığı bölgeleri hedef olarak belirlemiş ve Şii kutsal mekânlara yönelmeye başlamıştır. Irak Ordusunun bu bölge ve mekânları koruma konusunda aciz kalması farklı oluşumların çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Bunlardan biri de günümüzde en çok konuşulan örgütlerden biri olan Haşdi Şabi'dir. IŞİD'in Şii kutsal mekân ve ibadethanelerine yönelmesinden sonra, Irak'ın en büyük dini merci olan Ayetullah Ali El-Sistani'nin 13 Haziran 2014'te "Cihad" çağrısı yaparak bütün Iraklıları (Şii ve Sünni demeden tüm kesimleri) IŞİD'e karşı mücadeleye çağırmıştır. Bu çağrıdan sonra binlerce Iraklı Şii gönüllü olarak listelere isimlerini yazdırmış ve IŞİD'e karşı mücadeleye hazır olduklarını belirtmişlerdir.¹² Tüm bu gönüllülerin yanında daha önce Saddam Hüseyin ve ABD'ye karşı mücadele vermiş birçok Şii milis grup da bu çağrıya uymuştur. Tüm bu gönüllüler ve milis gruplar birleşerek Haşdi Şabi'yi oluşturmuşlardır. İran da bu çağrıya olumlu bakarak yapının oluşumunu desteklemiştir. Zaten hâlihazırda ABD'ye karşı mücadele eden Şii örgütler mevcuttu. İran, söz konusu örgütler ile Irak'ta etkinliğini giderek arttırabilecek konuma gelmiştir.

Haşdi Şabi kelimesinin Türkçe karşılığı "halk/millet yığınları" olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³ Yani bunu gönüllü birlikler olarak da çevirebiliriz. Kelime manası, İran'da 1979 İslam Devrimi ile ortaya çıkan Besic ile aynı manaya gelmektedir. İkisinin de Türkçe karşılığı aynı manayı vermektedir. Haşdi Şabi milis gücü her ne kadar Ayetullah Sistani'nin fetvası ile kurulmuş gibi gözükse de içinde barındırdığı bazı grupların kökenleri 1980'lerdeki İran-Irak Savaşına kadar gitmektedir. Daha doğrusu Sistani'nin fetvası ile bu örgütler tek çatı altında birleşebilmiş ve daha kolektif bir hal almışlardır. İlk başta 50'ye yakın milis gücün birleşimiyle bu güç oluşmuştur. Günümüzde bu milis gücün bünyesinde 70'e yakın grubun olduğu düşünülmektedir.¹⁴ Bu grupların hepsi toplumda düşünüldüğü gibi Şiiilerden oluşmamaktadır. Çok farklı etnik ve dini unsur bu oluşumun içinde bulunmaktadır. Örneğin; Sünni Arap aşiretler, Yezidiler ve Hristiyanların da Haşdi Şabi bünyesinde savaştığı bilinmektedir. Foreign Policy'de "Irak'ın İyi Sünnileri" adlı yazısında Nour Samaha, alanda Salahaddin ilinin Sünni komutanlarından Yazan Al-Jabouri ile yaptığı röportajında, 30.000 kadar Sünni Arap'ın Haşdi Şabi bünyesinde savaştığını iddia etmektedir.¹⁵ Foreign Policy röportajında Sünnilerin örgüt içinde yer almasında ABD ve İran'ın girişimlerinin etkili olduğunu belirtmiştir. İran farklı kesimleri bu örgüt bünyesine katarak örgütte bir meşruiyet kazandırmaya çalışmakta örgütün eleştirilmesi ve gelecekte bir müdahale olmaması için çabalamaktadır. Örgüt içindeki Sünni aşiret mensuplarının çoğu ABD tarafından Irak El Kaide'siyle savaşması için kurulmuş olan örgütlerin birer parçasıydı. Maliki ile de iyi ilişkilere sahip olan bu aşiret mensupları Haşdi Şabi tarafında savaşmayı kabul eden kesimlerdir.¹⁶ Bunun gerçekleşmesinde İran'ında yoğun çabaları söz konusudur. İran'da muhafazakar kanada yakın Mashregh News sitesi de dönemin Irak Radyo Televizyon Birliği Başkanı Seyid Hemid el-Hüseyini'ye dayandırdığı haberinde Haşdi Şabi bünyesinde 60 bine yakın Şii olmayan milisin (Sünni, Hristiyan ve diğer kavimlerden) olduğunu iddia etmektedir.¹⁷

Haşdi Şabi bünyesinde 140 bine yakın silahlı militanın olduğu iddia edilmektedir.¹⁸ Bunu yanında savaşmaya gönüllü olduğuna dair imza atan 200 bin kişinin de silah altına girmeye hazır olduğu bilinmektedir. Bu milis gücün liderliğini Bedir tugaylarının da liderliğini yapan Hadi El-Amiri

¹² "Popular Crowd Forces in Iraq (Al-Hashd al-shaabi) .. Origin and Future "survey"", Rawabet Research and Strategic Studies Center, <http://rawabetcenter.com/en/?p=1037> (16 Kasım 2016)

¹³ Bilgay Duman, A.g.e. s. 10

¹⁴ Popular Crowd Forces in Iraq (Al-Hashd al-shaabi) .. Origin and Future "survey", Rawabet Research and Strategic Studies Center, <http://rawabetcenter.com/en/?p=1037> (16 Kasım 2016)

¹⁵ Nour Samaha, Iraq's "Good Sunni", foreignpolicy.com, <http://foreignpolicy.com/2016/11/16/iraqs-good-sunni/> (16 Kasım 2016)

¹⁶ Bilgay Duman, A.g.e. s. 8

¹⁷ "تعداد نیروهای حشدالشعبی چند نفر است؟", مشرق نیوز, (تاریخ دسترسی 10 آبان 1396)

Haşdi Şabi'nin Üye Sayısı Ne Kadar?", Mashregh News, <https://www.mashreghnews.ir/news/697867> (01 Mart 2017)

¹⁸ "تعداد نیروهای حشدالشعبی چند نفر است؟", مشرق نیوز, (تاریخ دسترسی 10 آبان 1396)

Haşdi Şabi'nin Üye Sayısı Ne Kadar?", Mashregh News, <https://www.mashreghnews.ir/news/697867> (01 Mart 2017)

yapmaktadır. El-Amiri, İran ile iyi ilişkilere sahip bir kişiliktir ve İran Devrim Muhafızları Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani ile birlikte hareket etmektedir. Amiri'nin yardımcılığını ise Ebu Mehdi El Mühendis takma adını kullanan Cemal Cafer İbrahim'dir. Cemal Cafer İbrahim'in uzun yıllar İran'da ikamet ettiği bilinmektedir.¹⁹ 2010 seçimlerinde Maliki'nin partisi olan Dava Partisi'nden milletvekili seçilmiştir.

Haşdi Şabi daha öncede değindiğimiz gibi birçok grubun bir araya gelmesi ile oluşmuş bir milis güçtür. Bu örgütün bünyesinde günümüzde 70'den fazla grubun bulunduğu düşünülmektedir. Son zamanlara kadar bu örgütün gelecekte ne rol alacağı, geçici bir oluşum mu yoksa daimi olarak kalıp kalmayacağı ile ilgili hem Irak hem de bölge ülkelerinin kamuoyunda yoğun tartışmaların yaşamasına neden olmuştu. Bu tartışmalar Irak Temsilciler Meclisi'nin 26 Kasım 2016 tarihinde aldığı kararla Haşdi Şabi'ye yasal statü verilmesi ve Irak kolluk kuvvetleri ile eşit hale getirilmesi ile son bulmuştur.²⁰ Bu yasa ile Haşdi Şabi'ye meşruiyet kazandırılmış ve bu örgüt bünyesinde savaşılan milislere de aylık maaş bağlanmıştır. Örgüt daha önce Sünni Arap, Yezidi ve Hristiyanları bünyesine alarak bir çeşit meşruiyet kaynağı oluşturmaya çalışmışsa da eleştirilerin önüne geçememişti. Ancak yasal yetkiler ile donatılması ve kolluk kuvvetleri yetkileri ile meşruiyet kazandığı gibi gelecekte yaptığı eylemlerden ötürü sorumlu tutulmak gibi kendileri için olumsuz bir durumu da beraberinde getirmiştir.

Bir başka tartışma ise İran'ın bu örgüt üzerindeki etkisi konusundadır. Hem Amiri'nin hem de El-Mühendis'in İran'a yakın olması ve Kasım Süleymani ile yakın ilişkiler içinde olması bu tartışmaları beraberinde getirmektedir. Yapılan tartışmalarda Kasım Süleymani'nin tüm operasyonları yönettiği ve Haşdi Şabi'nin İran'ın taşeronluğunu yaptığı iddia edilmektedir. Irak'ta çatışma bölgelerinde Kasım Süleymani dışında diğer İranlı generallerin olduğu ve bu generallerin hem Haşdi Şabi'yi hem de Irak ordusunu eğittiği yine gelen iddialar arasındadır. Kasım Süleymani'nin bizzat yönettiği Tikrit operasyonundan sonra hem Haşdi Şabi lideri hem de Bedir Tugayların liderliğini yapan Hadi El-Amiri yaptığı açıklamada "100 kadar İranlı danışmanın bölgede olduğunu ve operasyona destek verdiğini açıklamıştır."²¹ Bu operasyonlarda birçok İranlı komutanın hayatını kaybettiği de bilinen bir gerçektir. Örneğin Tikrit operasyonunda hayatını kaybeden İranlı komutan Sadık Yari Gülderre bunlardan sadece biridir.²² İran'ın örgüte askeri, silah ve lojistik yardım yaptığı da bilinmektedir. Tüm bu sebeplerden dolayı İran'ın Haşdi Şabi üzerindeki etkinliği bölge ülkeleri tarafından sıkça gündeme getirilmektedir.

Haşdi Şabi'nin IŞİD'le savaştığı bölgelerde sivillere yaptığı bazı uygulamalarda ayrı bir tartışmanın fitilini ateşlemektedir. Sünni bölgelerde gerçekleştirilen bazı şiddet ve yağma olayları operasyonlara gölge düşürmektedir.²³ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Irak'ta insan hakları ihlalleri ile ilgili yayınladığı bir raporda, Tikrit operasyonundan sonra çok sayıda evin yıkıldığını belirtmiştir.²⁴ Haşdi Şabi'nin bunun dışında da birçok olayla gündeme gelmesi meşruiyetinin sorgulanmasına neden olmaktadır. Ancak yaşanan bu olayları Haşdi Şabi'nin genel politikası olarak söylemek de yanlış olacaktır çünkü bölgeden gelen bilgilere göre bu tür eylemleri genelde Haşdi Şabi bünyesindeki birkaç aşırı grubun yaptığı söylenmektedir. Dolayısıyla bu eylemler sonrasında Haşdi Şabi'yi tüm olarak ele alıp eleştirmek yanlış olacaktır. Bilindiği gibi bu örgüt 70'den fazla milis gücün bir araya gelmesi ile oluştuğu dolayısıyla içinde bazı radikal grupların olduğu göz ardı edilmemelidir. Ancak yapılan eylemlerden sonra Haşdi Şabi liderlerinin bu tür olayların yaşanmaması için herhangi bir önlem almaması ve eylemi yapan kişi veya grupların yaptığı bu faaliyetlerden dolayı sorgulanmaması Haşdi Şabi'nin de dolaylı olarak sorumlu olduğu anlamını da beraberinde getirmektedir. Fakat git gide Haşdi Şabi operasyonları daha makul bir şekilde yürüttüğü görülmektedir.

¹⁹ Ece Göksedef, A.g.e.,

²⁰ "Haşdi Şabi'ye yasal statü verilmesini öngören tasarı onaylandı", **TRT Haber** <http://www.trthaber.com/haber/dunya/hasdi-sabiye-yasal-statü-verilmesini-ongoren-tasari-onaylandi-284820.html> (20 Kasım 2016)

²¹ Bilgay Duman, A.g.e., s. 11

²² "İranlı komutan Irak'ta öldürüldü", **Star** <http://www.star.com.tr/dunya/iranli-komutan-irakta-olduruldu-haber-1012130/> (21 Kasım 2016)

²³ "Iraqi Sunni accuse shi'ite paramilitaries of burning homes outside Tikrit", **Reuters** <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-idUSKBN0MH0R720150322> (23 Kasım 2016)

²⁴ "Ruinous Aftermath Militias Abuses Following Iraq's Recapture of Tikrit", **Human Rights Watch**, 20 Eylül 2015 <https://www.hrw.org/report/2015/09/20/ruinous-aftermath/militias-abuses-following-iraqs-recapture-tikrit> (24 Kasım 2016)

Haşdi Şabi Bünyesindeki Milis Gruplar

Haşdi Şabi'nin bünyesinde günümüzde çeşitli gruplar barındırmaktadır. Bunların en etkili ve en kalabalık olanlarını sıralamak gerekirse, Bedir Tugayları, Ketaib Hizbullah, Asaib Ehlül Hak, Saray El-Selam, Kateib Seyid Şuheda, Ketaib İmam Ali, Horosan Tugayları ve Hareket El-Nucebba olarak sıralanabilir.²⁵ Bu sayılan gruplar Haşdi Şabi'nin temelini oluşturmakta ve alanda en etkin olan gruplardır. Bunlar dışında da birçok grup bulunmaktadır ancak bu gruplar daha çok yerel kalmakta ve yukarıda saydığımız gruplar kadar etkin değillerdir. (Diğer gruplar için ayrıca bakınız: Ekler: 1)

1. Bedir Örgütü (Tugayları)

Bedir Tugayları, Haşdi Şabi bünyesindeki en büyük ve etkin iki gruptan biridir. Örgütün geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. İran-İrak Savaşı sırasında 1982'de İran'da Ayetullah Muhammed Bakır El-Hakim tarafından daha sonra ismi Irak İslam Yüksek Konseyi (İİYK)²⁶ olarak değiştirilecek olan Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi adı altında askeri ve istihbarat amacıyla kurulmuştur. İran Devrim Muhafızlarının kuruluşunda büyük etkisi bulunmaktadır.²⁷ 2003 yılında suikast sonucu ölene kadar başkanlığı Bakır El-Hakim yürütmüştür. Bakır El-Hakim'in ölümünden sonra 2003 ile 2009 yılları arasında El-Hakim'in kardeşi Abdül Aziz el-Hakim başkanlığı yürütmüştür.²⁸ Bedir Tugayları 2003'te ABD'nin Irak Müdahalesine kadar Saddam Hüseyin'le çatışma halinde olan bir örgüttür. 2003 yılında Saddam'ın devrilmesinde sonra yavaş yavaş silahlı faaliyetlerini bırakarak partileşmeye başlamış ve milislerin birçoğu Irak ordusuna dâhil edilmiştir.²⁹ Silahlı militanlarının büyük çoğunluğu güvenlik güçlerine katıldıktan sonra Bedir Tugayları Hadi el-Amiri liderliğinde Irak Yüksek İslam Konseyi'nden ayrılarak Bedir Örgütü ismini almış ve varlığını siyasi parti olarak sürdürmeye başlamıştır.³⁰

İİYK'den ayrılıp partileşse de Bedir Örgütü elindeki silahlarını hiçbir zaman tam olarak bırakmamıştır. Irak'taki 2010 genel seçimlerinde sonra Maliki'nin Dava Partisi ile yakınlaşmaya başlamış ve hatta Bedir Örgütü lideri Hadi El-Amiri, 2014 seçimlerinde Haydar El-Abadi tarafından İçişleri Bakanı aday olarak gösterilmiştir. Ancak Irak kamuoyu tarafından tepkiyle karşılanmış ve bakan olamamıştır.³¹ Hadi El-Amiri, Haşdi Şabi'nin de liderliğini yürütmektedir. Ebu Mehdi El-Mühendis lakabıyla bilinen Cemal Cafer İbrahim ile birlikte örgüt üzerinde en etkin kişiliklerden biridir.

Kuruluşu itibari ile İran'la geçmişten gelen bir yakınlığı bulunmaktadır. Amiri'nin bir dönem İran'da ikamet ettiği de bilinen bir gerçektir. İran Devrim Muhafızları komutanı Kasım Süleymani ile iyi ilişkilere sahip olduğu da bilinmektedir. Amiri'nin liderliğini yaptığı Bedir Örgütü, Irak'ın birçok bölgesinde etkinliğe sahiptir. Örgütün merkezi Necef ve Bağdat'tır. Birçok Türkmen aktif olarak örgüt içinde yer almaktadır. Örgütün tahminen 10.000 milis gücü olduğu tahmin edilmektedir.³²

2. Ketaib Hizbullah

Haşdi Şabi bünyesinde Bedir Tugayları ile birlikte en etkin olan gruplardan birisidir. 2007'nin başında Lübnan Hizbullah'ı tarafından kurulduğu bilinmektedir. İran'ın Devrim Muhafızları Komutanlığı'na bağlı Kudüs Ordusu'nun da kuruluşunda büyük etkisi olduğu söylenmektedir. Ketaib Hizbullah liderliğini, Haşdi Şabi'nin Amiri ile birlikte en etkili ismi ve Haşdi Şabi'nin operasyon sahasındaki komutanı olan Ebu Mehdi El-Mühendis tarafından yapılmaktadır. El-Mühendis, 2001'de İran'ında etkisi ile Bedir Örgütüne katılmış ve komutan yardımcılığına kadar yükselmiştir.³³ Iraklı yetkililer, İran'ın Irak'taki en güçlü silahının El-Mühendis olduğu belirtilmektedir.³⁴ 2010 seçimlerine

²⁵ Popular Crowd Forces in Iraq (Al-Hashd al-shaabi) .. Origin and Future "survey", Rawabet Research and Strategic Studies Center, <http://rawabetcenter.com/en/?p=1037> (18 Kasım 2016)

²⁶ Levent Baştürk ve diğerleri, Irak Siyasetini Anlama Kılavuzu, SETA Rapor, 2013, s. 21 http://file.setav.org/Files/Pdf/20130920191335_iraksiyasetiniamaklavuzu.pdf (24 Kasım 2016)

²⁷ Muharrem Akoğlu, Irak'ta Şii Varlığı, Mezhep Araştırmaları, Cilt: 6, Sayı: 2, Güz 2013, s. 412

²⁸ Muharrem Akoğlu, a.g.e., ss. 413-415

²⁹ Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri, BİLGESAM, Rapor No: 65, Nisan 2015, s. 4

³⁰ A.g.e., s. 4

³¹ Bilgay Duman, A.g.e., s. 15

³² تنبیر فرمانده کل قوا برای تولید جنگنده بومی توسط وزارت دفاع، تسنیم نیوز، (تاریخ دسترسی 10 آبان 1396)

Irak Haşdi Şabi'sinin Yapısı, Kurucu Grupların En Önemlisi, Tasnim News, ,

www.tasnimnews.com/fa/news/1396/09/21/1598565 (30 Ocak 2018)

³³ Micheal Knights, The Evolution Of Iran's Special Groups In Iraq, Combating Terrorism Center, 1 Kasım 2010

<https://www.ctc.usma.edu/posts/the-evolution-of-iran%E2%80%99s-special-groups-in-iraq> (24 Kasım 2016)

³⁴ Babek Dehghanpisheh, Iran's Men In Baghdad, Reuters, Özel rapor 1, 12 Kasım 2014, s. 4.

<http://graphics.thomsonreuters.com/14/11/MIDDLEEAST-CRISIS:IRAN.pdf> (27 Kasım 2016)

kadar El- Mühendis genelde İran'da ikamet etmekteydi. İran-Irak Savaşında Saddam Hüseyin'i destekleyen ülkelerin büyükelçiliklerine saldırı düzenlediği iddia edilmektedir.³⁵ Şii gruplarının içindeki en gizemli örgütlerinden biridir. Aynı zamanda en radikal gruplardan da biridir. Ketaib Hizbullah, Suriye İç Savaşında da etkin bir konuma sahiptir. Binlerce üyesi Suriye ordusu ile birlikte IŞİD ve Özgür Suriye Ordusu'na karşı savaşmaktadır. Aynı zamanda 2013 yılında Suudi Arabistan'ın kuzeyine yapılan saldırıları bu grup üstlenmiştir.³⁶ Örgüt içinde çok sayıda Türkmen de yer almaktadır ve Bedir Örgütü gibi Irak'ın Şii bölgelerinin hemen hemen her yerinde aktif olan bir gruptur. Yaklaşık 10.000 kişilik silahlı militanı bulunduğu tahmin edilmektedir. İran Dini Lideri Ayetullah Ali Hameney'i dini lider olarak görmekte ve bağlılık yemini ettikleri bilinmektedir.³⁷

3. Asaib Ehlül Hak

Haşdi Şabi bünyesinde etkin olan bir diğer grup ise Asaib Ehlül Hak'tır. Bu grubun geçmişi Mukteda El-Sadr'ın önderliğinde kurulan Mehdi Ordusuna dayanmaktadır. Sadr'ın 2008'de Mehdi Ordusunun silahlı faaliyetlerini durdurmasından sonra bu durumdan rahatsız olan ve Sadr'dan farklı düşünen bir kesimin oluşturduğu bir gruptur. Bu grubun liderliğini Kays El-Hazali yapmaktadır. İran'ın desteklediği en karmaşık gruplardan biridir.³⁸ Bu grup üyeleri İran dini lideri Ayetullah Ali Hameney'e bağlılık yemini etmiş ve Velayet-i Fakih düşüncesini desteklemektedirler.³⁹ Sünnilerin bir kısmı Maliki'nin bu grubu kullandığı ve Sünniler üzerinde baskı aracı olarak gördüğünü iddia etmektedir.⁴⁰ Son zamanlarda daha da güçlenerek Haşdi Şabi bünyesinde en etkili olan ilk üç gruptan biri haline gelmiştir. 10.000 ile 15.000 arasında militana sahip olduğu tahmin edilmektedir. Irak'ta Şiilerin yoğun yaşadığı ve Şii milislerin olduğu birçok bölgede etkinliği söz konusudur. Yine Suriye İç Savaşında bu grubunda binlerce üyesini Esad'a yardım amacıyla gönderdiği bilinmektedir.⁴¹

4. Saraya El-Selam

Saraya El-Selam, 2008'de Mukteda El-Sadr'ın faaliyetlerine son verdiği Mehdi Ordusunun yeniden biçimlendirilmiş halidir. Haziran 2014'te IŞİD'in Musul'u alması ve Şii kutsal mekân ve bölgeleri kendisine hedef yapmasından sonra Ayetullah Ali El-Sistani'nin fetvası ile yine Mukteda El-Sadr tarafından kurulmuş bir gruptur. Temel gayesi Şii kutsal mekânların korunmasıdır. Bilgay Duman, Orsam'daki raporunda grubun saha komutanı olarak Seyid El-Riyad olarak belirtmektedir. Ancak başka bir kaynak saha lideri olarak Kazem Hussein Al-Issawi'yi göstermektedir.⁴² 10.000'e yakın silahlı elemanının olduğu düşünülmektedir. Özellikle Kerbela, Necef ve Samarra'daki Şii kutsal mekân ve ibadethanelerin korunmasında büyük rol oynamıştır. Irak Başbakanı Haydar El-Abadi'ye yakın olan nadir gruplardan bir tanesidir. Irak'ın IŞİD'den temizlenmesi sonrası Mukteda El-Sadr grup üyelerine silahlarını devlete geri vermelerini emr etmişti.⁴³

5. Ketaib Seyid Şuheda

Bu grup Sistani'nin fetvasından önce Suriye'de Esad'a yardım etmek amacıyla Mayıs 2013 yılında Bedir Örgütü ve Irak Hizbullah'ı tarafından kurulmuştur bir örgüttür. Ancak 2014'te IŞİD'in Irak'taki Şiilere tehdit oluşturmasından sonra Irak'a yönelmiştir. Bu grup hem Suriye'de hem de Irak'ta etkinliğe sahiptir. Grup Suriye İç Savaşında yer almasının nedenini Şam'ın güneyinde kalan ve Şiiler için kutsal sayılan Zaynap Türbesinin korunması olarak belirtmiştir.⁴⁴ Milis sayısı bakımından az olsa da çatışma bölgelerindeki üstün başarısından dolayı önemli gruplardan biri olarak kabul görmektedir. İran dini lideri Ali Hameney dini lider olarak görülmektedir. Grubun liderliğini Hacı Ebu Ala yapmaktadır. Falih

³⁵ A.g.e., s. 4

³⁶ Bilgay Duman, A.g.e., s. 15

³⁷ Alireza Nader, İran's Role in Iraq: Room for US.-İran Cooperation, **RAND Corporation**, 2015.

http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE100/PE151/RAND_PE151.pdf (27 Kasım 2016)

³⁸Frederick W. Kagans ve diğerleri, Iranian influence: in the Levant, Egypt, İraq, and Afghanistan", **the American Enterprise Institute and the Institute for the Study of War**, Mayıs 2012, s. 64

https://www.aei.org/wp-content/uploads/2012/05/-iranian-influence-in-the-levant-egypt-iraq-and-afghanistan_171235465754.pdf (29 Kasım 2016)

³⁹ Alireza Nader, A.g.e., s. 10

⁴⁰ Babek Dehghanpisheh, A.g.e., s. 5

⁴¹Ned Parker, Raheem Salman, In defense of Baghdad, Iraq turns to Shi'ite militias, **Reuters**, Haziran 2014

<http://www.reuters.com/article/us-iraq-security-volunteers-idUSKBN0EP00920140614> (1 Aralık 2016)

⁴² "Popular Crowd Forces in Iraq (Al-Hashd al-shaabi) .. Origin and Future "survey"", **Rawabet Research and Strategic Studies Center**, <http://rawabetcenter.com/en/?p=1037> (18 Kasım 2016)

⁴³ Seraya El-İslam Mukteda Sadr'ın Emrine Uyuyor, **İsna News**, <https://isna.ir/news/96092111506> (12 Aralık 2017)

⁴⁴"Keta'ib Sayyid Al-Shuhada", **Stanford.com**

<http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/629> (2 Aralık 2016)

Khazali ve Ebu Mustafa El-Sheibani'nin de grup içinde büyük etkinliği bulunmaktadır.⁴⁵ Bu grup bünyesinde kaç militanın olduğu tam olarak bilinmemekle birlikte 5 ile 7 bin silahlı militana sahip olduğu tahmin edilmektedir.

6. Ketaib İmam Ali

Ayetullah Ali El-Sistani'nin fetvasından sonra Haziran 2014'te Irak İslam Hareketi'nin silahlı kanadı olarak kurulan bir gruptur.⁴⁶ Irak ve Suriye'de etkinliğe sahiptir. Irak'ta Amirli, Tuzhurmatu ve Diyala en etkin olduğu bölgelerdir. Tüm çatışma bölgelerinde görülen nadir gruplardan biridir. Bu grubun liderliğini Hac Şibil El-Zaidi yapmaktadır.⁴⁷ El-Zaidi'de diğer birçok lider gibi Mehdi ordusunun bir parçasıydı. El-Zaidi'nin Ketaib Hizbullah lideri El-Mühendis ve İran Devrim Muhafızları Kudüs Ordusu Komutanı Kasım Süleymani ile iyi ilişkileri bulunmaktadır. Bu grubun 5 bine yakın silahlı gücü olduğu tahmin edilmektedir.

7. Horasan Tugayları

Tugay İranlı komutan Hac Hamid Takavi, diğer adıyla Ebu Meryem tarafından kurulmuştur fakat Musul'un İŞİD kontrolüne geçmesinin ardından Horasan Tugayları adı altında savaşa girmiştir fakat Musul olayından önce Suriye'de savaş yürütmekteydi. Tugay komutanlarından biri Muhsin Ali Hüsnavi Farsnews ile bir röportajda bu tugayın İran'dan emir aldığını söylemektedir. Bu örgütte diğer örgütler gibi hem Irak hem de Suriye'de etkilidir. İran tarafından en çok desteklenen gruptur. İran'ın Irak'taki etkinliğini bu grup üzerinden konsolide ettiği düşünülmektedir. Örgütün 3 bin silahlı militanın olduğu bilinmektedir.⁴⁸

8. Hareket El-Nucebba

2013 yılında kurulan bir örgüttür. Liderliği Şeyh Ekrem El-Kaibi tarafından yapılmaktadır. Ekrem El-Kaibi'de diğer grup liderlerinin birçoğunda olduğu gibi geçmişe Mehdi Ordusu'na dayanmaktadır. Sadr ile anlaşamayınca 2007 Asaib Ehlül Hak'a geçmiştir. Daha sonra bu gruptan da ayrılarak Hareket El-Nucebba'yı kurmuştur. Etkinlik alanı yukarıda adı geçen gruplar kadar geniş değildir ve Babil ve Samarra en etkin olduğu alanların başında gelmektedir.⁴⁹ Bu grup ayrıca Suriye'de de etkindir. Hareketin sözcüsü Haşim el Musavi, Eylül 2016'da yaptığı açıklamada Halep'e 1000'den fazla militan gönderdiğini açıklamıştır.⁵⁰ Bu grup ilk defa 2104'te İŞİD'e karşı savaşında insansız hava aracını kullandı.⁵¹ Nucebba Hareketi'nin İran'ın Velayet-i Fakih anlayışını benimsediği bilinmektedir. Örgüt bünyesinde 15 bin militana sahip olduğu tahmin edilmektedir.

İran'ın Örgüt Üzerindeki Etkinliği

2003 yılında Saddam iktidarının yıkılması ile birlikte İran'ın Irak üzerindeki etkisi giderek katlanmaya başlanmıştır. Ancak İran'ın Irak üzerindeki nüfuzu 1980'lere kadar uzanmaktadır. İran-Irak savaşı sırasında Saddam Hüseyin aleyhine çalışan Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi, İran'da ikamet eden ve taklit mercii konumunda olan Iraklı Ayetullah Muhammed Bakır El-Hekim tarafından İran'ın girişimleri ile kurulmuştur. Adı geçen konseyin bünyesindeki Bedir Tugayları, Saddam Hüseyin'e karşı mücadele etmek amacıyla kurulmuş silahlı bir milis güçtür. Bu girişimler, İran'ın 1979 İslam Devrimi'nden sonra bölgedeki ilk etkinlik girişimlerinden biri olarak görülebilir. Bu dönemde Bedir Tugaylarının görevi Saddam Hüseyin'e karşı mücadele etmek ve İran'a İstihbarat sağlamaktır.⁵² Geçen süre boyunca İran bu grup üzerindeki etkisini daha da pekiştirmiş ve zamanla İran'ın Irak'taki eli ayağı

⁴⁵ "Keta'ib Sayyid Al-Shuhada", [Stanford.com](http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/629)

<http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/629>(2 Aralık 2016)

⁴⁶ Matthew Levitt ve Phillip Smyth, Ketaib al-Imam Ali: Portrait of an Iraqi Shiite Militant Group Fighting ISIS", [The Washington Institute](http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/ketaib-al-imam-ali-portrait-of-an-iraqi-shiite-militant-group-fighting-isis), 5 Ocak 2015

⁴⁷ Bilgay Duman, A.g.e., s. 17

⁴⁸ چه کار کنیم که شهید نشویم/ هر اسی از اعلام ارتباطمان با ایران نداریم، خبرگزاری فارس، (تاریخ دسترسی 18 بهمن 1396)

Irak'taki Seraya El-Horasanı Grubu Savaşçısı İle Röportaj, Fars News, <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13940131001462> (7Şubat 2018)

⁴⁹ Ece Göksedef, A.g.e.,

⁵⁰ "Iraklı Şii milisler Halep'e 1000'den fazla savaşçı gönderdi", [Sputniknews](https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201609071024749420-nuceba-hareketi-suriye/) (4 Aralık 2016)

⁵¹ پرواز اولین پهبادمقاومتدر عراق، مشرق نیوز، (تاریخ دسترسی 11 بهمن 1396)

Irak'ta Direniş'in İlk İHA'sı Uçtu, Mashreg News, <https://www.mashregnews.ir/news/373758> (01 Ocak 2018)

⁵² Hasan Hüseyin KÖSE, Şii Grupların Irak Siyasetine Etkisi: 2003-2012 Dönemi, [The Journal Of Europe - Middle East Social Science Studies \(JEMSOS\)](http://www.jemsos.org), Cilt: 1, Sayı: 2, Ekim 2015, s. 64

konumuna gelmiştir. Özellikle ABD'nin 2003 müdahalesinden sonra bu milis güç giderek güçlenmiş ve zamanla Irak ordusunda ve siyasetinde söz sahibi olmaya başlamıştır. İran bu milis gücü gerektiğinde ABD'ye karşı bir koz olarak kullanmış gerektiğinde de Irak iç siyasetini dizayn etme de kullanmıştır.

İran'ın üzerinde etkili olduğu bir diğer grup ise Ketaib Hizbullah'tır. Ketaib Hizbullah, 2003 yılında İran Devrim Muhafızları'na bağlı Kudüs Ordusu'nun girişimleri ile Vasık el-Battat tarafından kurulmuştur.⁵³ Günümüzde grubun liderliğini yapan Ebu Mehdi El-Mühendis ismi ile bilinen Cemal Cafer İbrahim, 2003 yılına kadar İran'da ikamet eden bir isimdir ve hatta İranlı en üst düzey makamlarda da görevli olduğu iddia edilen bir kişidir.⁵⁴ Kasım Süleymani ile iyi ilişkileri sahip olduğu da bilinmektedir. İran aslında Haşdi Şabi bünyesindeki hemen hemen tüm gruplar üzerinde etkinliğe sahiptir. Grupların büyük bir çoğunluğu İran'ın dini liderini kabul etmekte ve Velayet-i fakih anlayışını onaylamaktadır. Mukteda El-Sadr'ın grubu bu anlayışa biraz uzak olsa da İran örgüt içinde bir kesimi destekleyerek onları da yanlarına çekmeyi başarmıştır. Bu gruplar içinde İran'ın en çok desteklediği bir iki örgüt ön plana çıkmaktadır. Bunların başında Horasan Tugayları gelmektedir. İran'ın en çok yardımı bu gruba yaptığı bilinmektedir. İranlı bir komutan tarafından kurulması İran'ın neden en çok desteği verdiğini göstermektedir. Grubun komutanlarından Muhsin Ali Divan Hesnavi, İran ile ilişkilerini gizlemeye gerek görmediğini söylemektedir.⁵⁵ Yine Kudüs Ordusu Komutanı Kasım Süleymani'nin bu grup üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Savaş meydanlarını ve bu grupların eğitim alanlarını Kasım Süleymani'nin devamlı ziyaret ettiği ve cephelerde bol bol fotoğraflar çektiği sosyal medya aracılığıyla tüm dünya kamuoyu tarafından görülmüştür.

İran özellikle 2011 yılında son ABD askerlerinin Irak'tan çekilmesi ile iyice bölgeye girmeye başlamıştır. Bu etkiyi bölgede var olan Şiiler ve İran siyasi anlayışını kabul eden gruplar üzerinden yapma gayretine girmiştir. Kasım Süleymani bölge ileri gelenleri ile iyi ilişkiler kurmuş ve bu şekilde Irak'ın her alanında kendisinden söz ettirmiştir. Haşdi Şabi kurulmadan önce var olan milis güçler üzerinde söz sahibi olan İran özellikle Haşdi Şabi kurulduktan sonra etkinliğini giderek arttırmaya başlamıştır. Al Jazeera 2008'de Kasım Süleymani'nin bir telefon konuşmasında Amerikalı komutan David Petraeus'a "Benim adım Kasım Süleymani. Şunu bilmelisin ki İran'ın Irak, Lübnan, Gazze ve Afganistan politikalarını ben kontrol ederim." Dediğini belirtmektedir.⁵⁶ Bu iddia bile İran'ın Irak ve Ortadoğu'da ne kadar etkin olduğunu göstermektedir.

Haşdi Şabi'nin savaştığı hemen hemen her cephede Kasım Süleymani'nin bulunduğu görülmektedir. Hatta bunu sosyal medya hesaplarındaki fotoğraflardan rahatlıkla görebilmekteyiz. Amiri ile birlikte Haşdi Şabi operasyonlarını yönettiği de bilinen bir gerçektir. Bununla birlikte İran'ın Irak'taki etkinliği sadece Süleymani ile sınırlı değildir. Süleymani dışında çok sayıda İranlı komutanın da cephelerde Haşdi Şabi ile birlikte çatışmaktadır. Hatta Haşdi Şabi lideri Amiri, Tikrit operasyonundan sonra yaptığı bir açıklamada "100 kadar İranlı komutanın operasyona destek verdiğini" açıklamıştır.⁵⁷ Yine bu operasyon sürdürülürken bazı Iraklı kaynaklar, İran'ın 100'den fazla Kudüs Ordusundaki yetkiliyi Tikrit operasyonuna yardımcı olmak için gönderdiğini belirtmiştir.⁵⁸ Diğer operasyonlarda da birçok İranlı komutan yer almıştır. Hatta bu komutanların birçoğu IŞİD ile savaşırken cephede öldüğü de bilinmektedir. Örneğin; Mehdi Nevruzi, Sadık Yari Güldere ve Ali Rıza Meşceri gibi komutanlar IŞİD tarafından öldürülen komutanlardan sadece bazılarıdır.⁵⁹

İran Haşdi Şabi'ye silah ve para yardımları yaparak da bu etkinliğini pekiştirmeye çalışmıştır. İran aracılığıyla Afganistan'dan birçok Şii savaşçı örgüt çatısına katılmıştır. Bunun dışında İran'ın birçok İranlı gönüllüyü bu çatı altında savaşması için göndermiştir. Bu grupların bünyesinde savaşan militanlara karşı İran'da hem kamuoyunda hem de devlet kademesinde bir hoşgörü olduğu da bilinmektedir. Örneğin, Ketaib İmam Ali çatısı altında savaşan ve normalde mesleği öğretmenlik olan Ebu Azrail tatil için İran'a gittiğinde bir aktör gibi karşılanmış ve kişi kendisine yoğun sevgi

⁵³ Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri, **BİLGESAM**, Rapor No: 65, Nisan 2015, s. 3

⁵⁴ Bilgay Duman, A.g.e., s. 10

⁵⁵ چه کار کنیم که شهید نشویم / هر اسی از اعلام ارتباطمان با ایران نداریم، خبرگزاری فارس، (تاریخ دسترسی 18 بهمن 1396)

Irak'taki Seraya El-Horasanı Grubu Savaşçısı İle Röportaj, Fars News, <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13940131001462> (7Şubat 2018),

⁵⁶ R. Serdar Atas, "İran'ın Ortadoğu'daki kılıcı: Kasım Süleymani", **Aljazeera Türk** <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/iranin-ortadogudaki-kilici-kasim-suleymani> (10 Aralık 2016)

⁵⁷ Bilgay Duman, A.g.e., s. 11

⁵⁸ "Tikrit son dakika İran'da komutan yolladı", **İnternethaber.com** <http://www.internethaber.com/tikrit-son-dakika-iran-da-komutan-yolladi-769745h.htm> (10 Aralık 2016)

⁵⁹ Bilgay Duman, A.g.e., s. 11

gösterisinde bulunmuştur.⁶⁰ Adı geçen kişi mesleğini bırakarak İŞİD'e karşı savaşmak için Ketaib İmam Ali grubuna katılmış ve sosyal medyada verdiği pozlarla Şii dünyada ünlü bir kişilik olmuştur. Bunların dışında İran, Haşdi Şabi milislerini eğitmek için Irak'ın çeşitli yerlerine kamplar kurmuştur. Bunların en büyükleri Kerbela ve Nəcəf'te kurulan kamplardır. İranlı birçok yetkilinin Haşdi Şabi ile ilgili açıklamaları da İran'ın örgüt üzerindeki etkisini ve Irak politikasını gözler önüne sermektedir. Örneğin; İran Cumhurbaşkanı Yardımcısı Ali Yunusî'nin "Başkentimiz Bağdat" açıklaması aslında İran'ın Irak politikası açıklamaktadır.⁶¹ Yine Haşdi Şabi'nin hangi operasyonlara katılması gerektiği konusunda İran'dan çokça yorumlar gelmektedir. Örneğin, Musul operasyonuna Haşdi Şabi'nin katılması için İran büyük çaba harcamış ve İran yetkili kurumlarından bununla ilgili çeşitli açıklamalar yapılmıştır. Yine İran Devrim Muhafızları Komutanı Tümgeneral Caferi, Haşdi Şabi milislerinin Suriye'ye gönderilebileceğini ve bu milis gücün İran desteğine ihtiyaç duymadığı yönünde açıklamalar yapmıştır.⁶²

Haşdi Şabi'nin Irak'ın Geleceğindeki Rolü

Haşdi Şabi elde ettiği tecrübelerle hayatta kalma ihtimali çok yüksektir ve bu mesele ile ilgili İran örneği ele alınabilir. İran'da Besic grubu 1979'da İslami Devrimi'ni koruma adına kurulmuş, 1981'de Devrim Muhafızları çatısı altına girmiş ve İran-İrak savaşında elde ettiği tecrübelerle ülkenin gelecekte tüm hayat alanında etkin rol oynamıştır. Savaş sonrasında elindeki silahları iade eden Besic, ülkede ekonomi, kültür, güvenlik ve diğer alanlarda faaliyete başlamıştır. Bugün İran içindeki güvenliğinin korunmasında Besic'in inkar edilemez rolü bulunmaktadır.

Haşdi Şabi bünyesinde faaliyet gösteren gruplar, savaş sonrasında ülke siyasetinde rol oynamak için silahlarını geri vermeye başlamışlar. Mukteda El-Sadr, Aralık 2017'de kendi grubundaki askerlere silahlarını Irak ordusuna geri vermeyi emretmesi bunun somut örneklerindedir.⁶³ Sadr'ın ardından Hareket El Nucaba'da silahlarını iade edeceklerini açıklamıştır.⁶⁴ Bu gruplar gelecekte Irak içinde İran'ın Besic güçlerini örnek alarak faaliyet gösterecekleri pek de uzak bir ihtimal değildir. Musul'u İŞİD'den ve Kerkük'ü Peşmerge'den geri alan Haşdi Şabi, İran Besic'i ve en son Devrim Muhafızları gibi ülkede istikrarsızlığa karşı önemli rol oynayacağı açıktır. İran devrimi sonrası 1979-1980 tarihlerinde ülkede ortaya çıkan çeşitli ayrımcı hareketleri Devrim Muhafızları ve Besic güçleri ortadan kaldırmıştır. Aynı dönemde parçalanmış İran ordusunda devrim sonrası hesaplaşmalarda da ordu zayıf düşmüş ve Devrim Muhafızları bu krizlerin üstesinden gelmiştir. Aynı durumun Irak içinde gerçekleşme ihtimali yüksek bir olasılıktır.

Her ne kadar Haşdi Şabi İran'la aynı dini mezhebi paylaşırsa da, sonuç itibarı ile Irak merkezli bir örgüttür. Irak'taki Araplarda bulunan güçlü bir Arap milliyetçiliği göz önüne alındığında, bu örgütün ilerleyen dönemlerde İran karşıtı olası bir politika yürütmesi muhtemeldir. Yukarıda ileri sürülen bu iddia 8 yıl devam etmiş olan İran-İrak savaşında karşılık bulmuştur. Saddam Hüseyin 1980'de ki İran saldırısını yeni bir Kadisiye olarak adlandırmıştı. Irak nüfusunun yüzde 60'dan fazlası Şii olmamasına rağmen, ülkedeki Şiiler'de dâhil halk Arap milliyetçiliği üzerinden savaşa girmiştir. Aslında Irak'ta Arap Milliyetçiliği İran'a karşı aktif bir paradigma olarak devam etmiştir. Mukteda el-Sadr'ın İran karşıtı söylemleri buna örnek olarak gösterilebilir. Temmuz 2017'de el-Sadr Suudi Arabistan'a tarihi bir ziyaret gerçekleştirerek İran'a karşı sert eleştirilerde bulunmuştur. El-Sadr İran'ın Suriye ve Irak'tan çıkmasını isteyerek İranlı yetkililerin şaşırmasına yol açmıştır.⁶⁵ Bunun ardından el-Sadr hareketi Suudi Arabistan'a yakınlaşarak İran'dan uzaklaşmaya başlamıştır. Benzer sürecin gelecekte de devam etmesi büyük bir ihtimaldir. Dolayısıyla Haşdi Şabi her ne kadar bugün İran'la iyi ilişkileri içinde bulursa da,

⁶⁰"İŞİD'in Kabusu Ebu Azrail Kahraman Gibi Karşılandı", T24.com

<https://t24.com.tr/haber/isidin-kabusu-ebu-azrail-kahraman-gibi-karsilandi,339717> (12 Aralık 2016)

⁶¹ Kemal İnat ve Diğerleri, İran-Suudi Arabistan Rekabetinin Bölgesel Yansımaları, [SETA Analiz](http://SETAAnaliz.com), sayı 148, Ocak 2016, s. 11

⁶² "İran'dan endişe yaratan Haşdi Şabi açıklaması", [Cnntürk](http://Cnnturk.com)

<http://www.cnnturk.com/dunya/irandan-endise-yaratan-hasdi-sabi-aciklamasi> (14 Aralık 2016)

⁶³ İraçî Şii'ite cleric Sadr sets conditions for disarming his fighters after Islamic State defeated, Reuters December 11 2017,

<https://uk.reuters.com/article/uk-mideast-crisis-iraq-sadr/iraqi-shiite-cleric-sadr-sets-conditions-for-disarming-his-fighters-after-islamic-state-defeated-idUKKBN1E51IQ>

⁶⁴ گروه «عصائب» عراق هم سلاحش را تحویل الحشد الشعبی می‌دهد، خبرگزاری فارس (تاریخ دسترسی 15 آذر 1396)

İrak Asaeb Grubu Da Silahlarını Haşdi Şabi'ye Teslim Ediyor, Fars News, ,

<http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13960923000481> (06 Aralık 2017)

⁶⁵ آیا مقتدی صدر به ایران خیانت کرده است؟، [دنیا اقتصاد](http://Donya-e-Eqtasad.com)

"Mukteda el-Sadr İran'a İhanet Mi Etti?", [Dünya-ye Eqtasad](http://Donya-e-Eqtasad.com), 1 Aug, 2017 <http://donya-e-eqtasad.com/%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D8%B3%D8%A7%DB%8C%D8%AA-%D8%AE%D9%88%D8%A7%D9%86-62/3240336-%D8%A2%DB%8C%D8%A7-%> (03 Şubat 2018)

Irak'ta istikrar sağlandıktan sonra İran'ın Irak politikasında bir engel olarak ortaya çıkması muhtemeldir.

Sonuç

2003'te ABD'in Irak'a müdahalesi ile Saddam Hüseyin'in Baas Rejimi yıkılmış ve Irak tarihindeki en büyük kaos dönemine doğru evrilmeye başlamıştır. ABD Irak'a sözde "özgürlük ve demokrasi" götürürken ülkeyi içinden çıkılmaz bir kargaşanın içine bırakmıştır. 2003 müdahalesi sonrası İran'ın ülke üzerinde etkinliği gözle görünür derecede artmaya başlamıştır. 2011 yılına kadar ülkeye doğrudan müdahil olmasa da bu etkinliği bölgede var olan siyasi ve askeri unsurlar üzerinden yapmıştır. İran bölgenin önde gelen Şii kesimleri ile irtibat halinde olup bölgedeki etkinlik alanını genişletmeye başlamıştır. Söz konusu Şii kesimlerin başında Kazımiyyeli Sadr ailesi, Necefli el-Hekim ve Kerbelalı Şirazi aileleri gelmektedir.⁶⁶ İran yine bir takım Şii silahlı örgüt üzerinde de Irak siyasetinde ağırlığını sağlama çabasına girişmiştir. 2011'de son Amerikan askerlerinin de Irak'tan çıkması ile ülke tamamen İran etkisi altına girmiştir. Başka bir deyişle ABD Irak'ı İran'a hediye ederek ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Bunun oluşmasında Iraklı siyaset ve din adamlarının da büyük etkisi bulunmaktadır. Nitekim Maliki ve Abadi yürüttüğü politikalar İran'ın istediği şekildeydi.

İran ülkede Şii grupları örgütlemeye girişmiş ve Maliki'nin uyguladığı Şii politikaları desteklemiştir. Ancak Maliki'nin uyguladığı politikalar Sünni Arap ve Kürtler tarafından eleştirilmiştir. Maliki'nin Sünni politikacıları siyasetten uzaklaştırma girişimleri Sünniler tarafında protesto edilmiş ve Sünnilerin bir kısmının IŞİD ve benzeri örgütlere dâhil olmasına neden olmuştur. Özellikle Maliki yürüttüğü politikalar ile İran'ı da rahatsız etmiş ve İran'ın desteğini çekmesiyle etkinliğini kaybetmiştir. Kutuplaşmış olan Irak'ta 30 Nisan 2014'te genel seçimler yapılmış ancak uzun bir süre hükümet kurulamamış ve bu belirsizlik durumundan yaralanan IŞİD Musul'u alarak durumu daha da karmaşık hale getirmiştir. Musul'un IŞİD tarafından alınmasından kısa bir süre sonra Sistani'nin Cihad çağrısı ile birçok Şii Haşdi Şabi bünyesine girmiştir. Bu Cihad çağrısı, hâlihazırda var olan örgütlerin yanında yeni gönüllülerin de dâhil olmasıyla sayıları 140 bine varan bir milis gücün doğması ile sonuçlanmıştır. Oluşan bu milis güç Irak içinde IŞİD'e karşı büyük başarılar sağlamıştır.

Yine İran'ın bu örgüt üzerindeki etkisi de örgütün gündemde kalmasına neden olmaktadır. Örgütün omurgasını oluşturan temel grupların hepsi İran'a bağlı konumdadır. Bedir Örgütü, Ketaib Hizbullah, Asaib Ehlül Hak, Horosan Tugayları vb. gruplar İran'da ki Velayet-i Fakih anlayışını benimsiyor. Bölge ülkeleri Haşdi Şabi'nin varlığından rahatsızlık duymakta ve bunu her fırsatta dile getirmektedir. Örneğin, Türkiye Musul ve Telafer operasyonlarına Haşdi Şabi milislerinin dâhil edilmemesi gerektiğini her fırsatta belirtmiştir. Aynı şekilde Kürt Bölgesel Yönetimi de Haşdi Şabi varlığından rahatsızdır.

Kısacası Haşdi Şabi Şii kutsal mekân ve mabetleri korumak amacıyla kurulmuş olsa da zamanla saha içinde güçlenmiş ve Irak'ta temel aktörlerinden biri haline gelmiş ve Irak ordusunun bile önüne geçmiştir. Haşdi Şabi'nin İran etkisinde olması da başka ülkeleri rahatsız etmiştir. Özellikle Suudi Arabistan bu durumdan en çok rahatsız olan ülkelerin başında gelmektedir. Ayrıca Haşdi Şabi'nin İran ile olan yakın ilişkisi ABD'yi de rahatsız edecek bir konu haline gelmiştir. ABD gelecekteki Irak politikasında Haşdi Şabi'yi önemli bir engel olarak görmektedir.

⁶⁶ Soner Doğan, Düşmanda Piyon Devlete: İran'ın Irak'a Nufuzu, **İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER)**, Araştırma 31, s. 5
<http://insamer.com/rsm/files/Dusmandan-Piyon-Devlete-Iranin-Iraka-Nufuzu-Arastirma%2031.pdf> (16 Aralık 2016)

KAYNAKÇA

- Acun, Can (Haziran 2014), "Neo El-Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD)", **SETA Perspektif**, Sayı: 53.
- Akoğlu, Muharrem (Güz 2013), "Irak'ta Şii Varlığı", **Mezhep Araştırmaları**, Cilt: 6, Sayı: 2.
- Baştürk, Levent ve diğerleri (2013), "Irak Siyasetini Anlama Kılavuzu", **SETA Rapor** http://file.setav.org/Files/Pdf/20130920191335_iraksiyasetiniamaklavuzu.pdf (24.11.2016)
- Doğan, Soner, Düşmanda Piyon Devlete: İran'ın Irak'a Nufuzu, **İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER)**, Araştırma 31
- Duman, Bilgay (Mayıs 2015), "İŞİD Sonrası Tartışmalı Yeni Aktör: Haşdi Şaabi (Halk/Millet Yığınları)", **Orsam Rapor**, No: 198.
- Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri (Nisan 2015), **BİLGESAM**, Rapor No: 65.
- Irak'ta 2014 Seçimleri, İŞİD Operasyonları ve Irak'ın Geleceği (Haziran 2014), **ORSAM Raporu**, No: 190
- İnat, Kemal (2010), "Irak: ABD ve Saddam Hüseyin "İşbirliği" ile Gelen Yıkım", Kemal İnat, Burhanettin Duran ve Muhittin Ataman (Edt.), **Dünya Çatışmaları: Çatışma Bölgeleri ve Konuları**, Cilt:1, Ankara, Nobel Yayınevi
- İnat, Kemal ve Diğerleri(Ocak 2016), "İran-Suudi Arabistan Rekabetinin Bölgesel Yansımaları", **SETA Analiz**, sayı 148
- KÖSE, Hasan Hüseyin (Ekim 2015), "Şii Grupların Irak Siyasetine Etkisi: 2003-2012 Dönemi", **The Journal Of Europe - Middle East Social Science Studies (JEMSOS)**, Cilt: 1, Sayı: 2
- Levitt,Matthew ve Smith Phillip (5 Ocak 2015), "Kataib al-Imam Ali: Portrait of an Iraqi Shiite Militant Group Fighting ISIS", **The Washington İnstitute**
- Rıdvan Kalaycı, Oğuz Güngörmez (2015), Irak 2015, Kemal İnat ve Ataman Muhittin (edt.), **Ortadoğu Yıllığı 2015**, İstanbul, Açılım Kitap
- Semin, Ali, "Irak'ta Abadi Hükümetinin İç ve Dış Siyasetinin Geleceği", **BİLGESAM Analiz**, Ortadoğu Dergisi, No: 1166.
- Terörün Geldiği Yeni Boyut: İŞİD Örneği (Haziran 2015), **BİLGESAM Raporu**, Rapor No: 67.

İnternet Kaynakları

- Ataş, R. Serdar, "İran'ın Ortadoğu'daki kılıcı: Kasım Süleymani", **Aljazeera Türk**, 11.11.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/iranin-ortadogudaki-kilici-kasim-suleymani>(10.12.2016)
- Dehghanpishah, Babek, "İran's Men İn Baghdad", **Reuters**, Özel rapor 1, 12.11.2014, <http://graphics.thomsonreuters.com/14/11/MIDDLEEAST-CRISIS:IRAN.pdf> (27.11.2016)
- Gökler, Firuze Yağmur, "Irak ve Suudi Arabistan Arasındaki Anbar Gerginliği", **ORSAM**, 29 Mart 2014, <http://orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/4092?s=orsam%7Cturkish> (12.11.2016)
- Göksedef,Ece,"İran'ın Irak'taki Silah Gücü: Haşdi Şabi", **Aljazeera Türk**,02.11.2016 <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/iranin-iraktaki-silahi-hasdi-sabi>(18.11.2016)
- Haşdi Şabi'ye yasal statü verilmesini öngören tasarı onaylandı, **www.trthaber.com**, 26.11.2016, <http://www.trthaber.com/haber/dunya/hasdi-sabiye-yasal-statü-verilmesini-ongoren-tasari-onaylandi-284820.html>(20.11.2016)
- "Kaçıştan İdama Tarık Haşimi Dosyası", **IRIB NEWS**, <http://news.irib.ir/commentaries/item/18213-%D9%BE> (12 Kasım 2016)
- Irak'ta resmi seçim sonuçları açıklandı, **Anadolu Ajansı**, 19.05.2014 <http://aa.com.tr/tr/dunya/irak-ta-resmi-secim-sonuclari-aciklandi/158389> (13.11.2016)
- Irak'ta Haşdi Şabi yasasıyla milislere askeri yetkiler tanındı(27 Kasım 2016), **www.star.com.tr**, <http://www.star.com.tr/guncel/katliamci-sii-hasdi-sabiye-yasal-kilif-irak-meclisi-atesleovnuyor-haber-1162104/>(27.11.2016)
- Iraklı Şii milisler Halep'e 1000'den fazla savaşçı gönderdi, **sputniknews.com**, 07.09.2016, <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201609071024749420-nuceba-hareketi-suriye/> (04.12.2016)
- Iraqi Sunni accuse shi'ite paramilitariesof burning homes outside Tikrit(23 Kasım 2016), **www.reuters.com**, 21.03.2015, <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraqidUSKBN0MH0R720150322>(23 Kasım 2016)

IŞİD'in Kâbusu Ebu Azrail Kahraman Gibi Karşılandı, 09.05.2016 <https://t24.com.tr/haber/isidin-kabusu-ebu-azrail-kahraman-gibi-karsilandi,339717> (12.12.2016)
İran'dan endişe yaratan Haşdi Şabi açıklaması, www.cnnturk.com, 24.11.2016, <http://www.cnnturk.com/dunya/irandan-endise-yaratan-hasdi-sabi-aciklamasi>(14.12.2016)
İranlı komutan Irak'ta öldürüldü, www.star.com.tr, 20.03.2015
<http://www.star.com.tr/dunya/iranli-komutan-irakta-olduruldu-haber-1012130/> (21.11.2016)
Irak'taki Seraya El-Horasani Grubu Savaşçısı İle Röportaj, Fars News, 8 Ağustos 2015
<http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13940131001462>

Kagans, Frederick W. ve Diğerleri, Iranian influence: in the Levant, Egypt, İraq, and Afghanistan", **the American Enterprise Institute and the Institute for the Study of War**, Mayıs 2012, https://www.aei.org/wp-content/uploads/2012/05/-iranian-influence-in-the-levant-egypt-iraq-and-afghanistan_171235465754.pdf (29.11.2016)

Iraqi Shi'ite cleric Sadr sets conditions for disarming his fighters after Islamic State defeated, Reuters December 11 2017, <https://uk.reuters.com/article/uk-mideast-crisis-iraq-sadr/iraqi-shiite-cleric-sadr-sets-conditions-for-disarming-his-fighters-after-islamic-state-defeated-idUKKBN1E51IQ>

Keta'ib Sayyid Al-Shuhada, web.stanford.edu, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/629>(02.12.2016)

Knights, Micheal, "The Evolution Of İran's Special Groups In Iraq", **Combating Terrorism Center**, 01.11.2010, <https://www.ctc.usma.edu/posts/the-evolution-of-iran%E2%80%99s-special-groups-in-iraq> (24.11.2016)

Nader, Alireza, "İran's Role in Iraq: Room for US-İran Cooperation", **RAND Corporation**(www.rand.org), 01.06.2015, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE100/PE151/RAND_PE151.pdf (27.11.2016)

Nour Samaha, Iraq's "Good Sunni", **foreignpolicy.com**, 16.11.2016
<http://foreignpolicy.com/2016/11/16/iraqs-good-sunni/> (16.11.2016)

Parker, Ned ve Salman Raheem, "In defense of Baghdad, Iraq turns to Shi'ite militias", **Reuters**, 14.06.2014, <http://www.reuters.com/article/us-iraq-security-volunteers-idUSKBN0EP00920140614> (01.12.2016)

Popular Crowd Forces in Iraq (Al-Hashd al-shaabi) .. Origin and Future "survey", **Rawabet Research and Strategic Studies Center**, 29.08.2016 <http://rawabetcenter.com/en/?p=1037>(16.11.2016)

Ramadi'de IŞİD ile milisler çatışıyor, **Aljazeera Türk**, 07.01.2014
<http://www.aljazeera.com.tr/haber/ramadide-isid-ile-milisler-catisiyor> (13.11.2016)

Ruinous Aftermath Militias Abuses Following Iraq's Recapture of Tikrit, **Human Rights Watch**, 20.09.2015, <https://www.hrw.org/report/2015/09/20/ruinous-aftermath/militias-abuses-following-iraqs-recapture-tikrit>(24.11.2016)

Tikrit son dakika İnan'da komutan yolladı, **www.internethaber.com**, 02.03.2015, <http://www.internethaber.com/tikrit-son-dakika-iran-da-komutan-yolladi-769745h.htm>(10.12.2016)

Seraya El-İslam Mukteda Sadrr'ın Emrine Uyuyor, **Isna News**, 11.12.2017
<https://isna.ir/news/96092111506> (12 Aralık 2017)

"پرونده طارق هاشمی از فرار تا صدور حکم اعدام"، خبرگزاری صدا و سیما، (تاریخ دسترسی 12 مهر 1396)

"Kaçıştan İdama Tarık Haşimi Dosyası", **IRIB NEWS**
<http://news.irib.ir/commentaries/item/18213-%D9%BE> (4 Ekim 2016)

"تعداد نیروهای حشدالشعبی چند نفر است؟"، مشرق نیوز، (تاریخ دسترسی 10 آبان 1396)

Haşdi Şabi'nin Üye Sayısı Ne Kadar?", **Mashregh News**,
<https://www.mashreghnews.ir/news/697867> (01 Mart 2017)

تدبیر فرمانده کل قوا برای تولید جنگنده بومی توسط وزارت دفاع، تسنیم نیوز، (تاریخ دسترسی 10 آبان 1396)

Irak Haşdi Şabi'sinin Yapısı, Kurucu Grupların En Önemlisi, **Tasnim News**, (12 Kasım 2015),
www.tasnimnews.com/fa/news/1396/09/21/1598565

سرایا السلام دستور مقتدی صدر را اجابت می‌کنند، ایسنا نیوز، (تاریخ دسترسی 10 آبان 1396)

Seraya El-İslam Mukteda Sadrr'ın Emrine Uyuyor, Isna News, <https://isna.ir/news/96092111506>
(12 Aralık 2017)

چه کار کنیم که شهید نشویم/ هراسی از اعلام ارتباطمان با ایران نداریم، خبرگزاری فارس، (تاریخ دسترسی 18 بهمن 1396)

Irak'taki Seraya El-Horasani Grubu Savaşçısı İle Röportaj, Fars News, (7Şubat 2018),
<http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13940131001462>

پرواز اولین پهپادمقاومت در عراق، مشرق نیوز، (تاریخ دسترسی 11 بهمن 1396)
Irak'ta Direniş'in İlk İHA'sı Uçtu, Mashreg News, (01 Ocak 2018)
<https://www.mashregnews.ir/news/373758>

گروه «عصائب» عراق هم سلاحش را تحویل الحشد الشعبی می‌دهد، خبرگزاری فارس، (تاریخ دسترسی 15 آذر 1396)
Irak Asaeb Grubu Da Silahlarını Haşdi Şabi'ye Teslim Ediyor, Fars News, (06 Aralık 2017),
<http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13960923000481>

آیا مقتدی صدر به ایران خیانت کرده است؟، دنیای اقتصاد، (تاریخ دسترسی 14 بهمن 1396)

“Mukteda el-Sadr İran'a İhanet Mi Etti?”, Dünya-ye Eqtasad, (03 Şubat 2018) <http://donya-e-eqtasad.com/%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D8%B3%D8%A7%DB%8C%D8%AA-%D8%AE%D9%88%D8%A7%D9%86-62/3240336-%D8%A2%DB%8C%D8%A7-%>

Ekler: 1

	Örgüt İsmi	LİDER	Etkinlik alanı
1	Ebu Fadıl Abbas Tugayı	Şeyh Meryem El-Zeydi	Kerbela, Tuzhurmatu, Amirli ve Suriye
2	Irak Hizbullah Mücahitleri	Abbas El-Muhammedavi	Irak ve Suriye
3	Feylak El-Vaad El-Sadık	Şeyh Muhammed Hamza El-Tamimi	Irak'ın birkaç bölgesinde
4	Ketib İmam Hüseyin	Ghassan Shahbandar	Selahaddin bölgesi
5	Ketaib İmam El-Ghaib	Abu Dhir al-Fiqar	Felluce ve Samarra
6	Ketaib Ensar El-Hicce	Şeyh Muhammed El-Kinani	Anbar bölgesinde
7	Ketaib El-Ghadab	Abu El Fakkar ElŞemmeri	Bağdat, Tikrit, Samarra
8	Ketaib El-Difa Al-Mukaddas	Ebu Assadullah El-Aboudi	Irak'ın birkaç bölgesinde
9	Ketaib Ruhallah	Şeyh Ebu Talib El-Mayahi	Zabıtiye ve Selahaddin
10	Ketaib Ahrar El-Irak	Şeyh Abbas El-Maliki	Irak'ın farklı alanlarında
11	Ketaib El-Tayyar El-Risali	Adnan El-Şehmani	Bağdat
12	Ketaib El-Şehit El-Aval-Kuvvet El-Burak	Vasık Firdevsi	Anbar ve çevresi
13	Ketaib El-Şehit El-Aval	Ali El-Musevi	Irak
14	Saraya Ashura	Ammar El-Hekim	Bağdat ve Samarra
15	Ketaib Ensar El-Akide	Şeyh Celaleddin Sağır	Bağdat ve Selahaddin
16	Saraya El-Cihad	Hasan El Sari	Babil, Basra, Necef, Kerbela
17	Kuvvet Şehid Sadr	Abid al-Karim Al-Gazan	Samarra
18	Liva Youm El-Kaim	Abuzir El-Hassani	Bağdat'ın Ebu Garip bölgesi
19	Liva Zülfikar	Ebu Şahad El-Cuburi	Suriye ve Irak
20	Hizbullah El-Sairun	Rahman El Cezayiri	Bağdat ve Vasit
21	Liva Esedullah Galip	Suheyli El-Araci	Bağdat, Vasit ve Suriye
22	Liva El-Muntadar	Seyid Dagher El-Musevi	Basra
23	Mukavemet İslamiye Liva Yevmul Maud	Ali al-Hamdani	Samarra ve Tikrit
24	Hareket El-Abdal	Jaafar al-Moussawi	Bağdat çevresi
25	Liva El-Şabab El-Risali	Maitham Al-allaq	Kerbela
26	Liva El-Kaim	Talib Alaleaoa	Bağdat çevresi
27	Saray El-Zehra	Mumtaz Al-Haidari	Bağdat çevresi